

BÁTORTALAN SZERELEM

A mozik szívesen reklámozzák filmjeiket ilyen figyelmességgel: »A televízió nem vetíti. Csak moziban láthatja!«. Nos, ezúttal fordítva esett. A televízió hirdethette volna július másodikai, keddi vetítése előtt: »Csak a televízió vetíti. Moziban nem láthatja!«. Noha a tavaly készült »Aljosa szerelme« — nézetem szerint — az utóbbi évek egyik legjobb szovjet filmalkotása, amelyet a televízió, *Bátortalan szerelem* címen vetített le.

Tulajdonképpen nem is a rendező-pár, az elsőfilmes Scsukin és Tumanov dicséretével kell kezdenünk. Hanem azzal, hogy íme Mihail Romm, napjaink legjelesebb film-pedagógusa megint kiröpített a fészkből két rendezőt. Bámulusos szívóssággal és céltudatossággal, átgondolt program szerint indítja útnak tanítványait, a szovjet filmművészet fellendítőit. Nagy dolog ez: nem magára gondol, hanem a szovjet filmművészet jövőjére. Kevés rendező meri megengedni magának a luxust, hogy vetélytársak seregét nevelje föl. Csuhrájval kezdődött a sor: az akkor még ismeretlen rendező első filmjén, »A negyvenegyedik« főcímlistáján ott szerepelt a »Lenin októbere« nagyhírű alkotójának neve, mint valami fémjelzés: »művészeti vezető Mihail Romm«. Ami azt jelenti: az én

tanítványom, és neveltem, kezesekedem érte. Azóta Csuhráj neve világszerte ismert. Lenin-díjat kapott. S jött minden évben egy-egy Rommtanítvány, 1962-ben például Scsukin és Tumanov. Többek között ez is egyik útja a filmművészet felvirágoztatásának.

*

Furcsa egy szerzet ez az Aljoska. Magábaforduló, töprengő, ügyetlen. Csak azért jelentkezett a geológus kutatócsoporthoz, hogy a nyári munka után könnyebben vegyék fel az egyetemre. Igaz ugyan, hogy érdeklődik a kőzetek tudománya iránt, de hát persze közel se kerül hozzá: kuktáskodik, szerel, vizet hoz, hátrahoz, egyik segédmunkási poszt-ról a másikra taszigálják kétbalkézessége miatt. Bár azért szeretik: egyeneslelkű, derék fiú. Ahogy jönnek-mennek a geológusok a kutatófúrások között, el-elautóznak egy istenhátamögötti bakterház mellett. Bemegy egyszer Aljoska vízért: meglát ott egy szép lányt. Beleszeret. De valahogy nem meri szerelmét a lánynak bevallani, nem mer a szokásos »belemenős« módon »a lényegre térni«. Nevetik is ezért a társai, sofőr barátja meg jó tanácsokkal látja el. De álljunk csak meg. Vajon valóban nem meri szerelmét be-

Jelenet a filmből

Bikov (Aljoska), Zavjalova (Zinka) és Szavkin (Nyikoláj)

vallani a furcsa fiú? Vagy talán másról van szó? Bizony, másról. Aljoska nem gyávaságból kerülgeti ezt a bakterlányt olyan tisztelettel. Nem. Hanem azért, mert ő most és ezúttal mélyen és tisztán érez, s ez a mély és tiszta érzés fölemeli, átformálja. De átformálja szerelmét, a nem sokat teketóriázó fiúkhöz szokott Zinkát is, sőt, az egész kollektívát. Ez a kollektíva rádöbben, hogy a felületes, csak nemi érintkezésre szorítkozó »egészségügyi« szerelem éppoly hazug, mint az álszemérmeskedés. Két szempontból is nagy dolog Metalnyikov — a forgatókönyvíró — valamint Scsukin és Tumanov vállalkozása. Először azért, mert igen nehéz csöpögő szentimentalizmus nélkül, nagy művészi elhithető erővel, egyszerűen, de kellően árnyaltan ábrázolni egy tiszta szerelmet. Másodsor és főképpen pedig azért, mert nem is olyan régen még sok tucat hamis és lakkozó szovjet film kendőzte édeskészsé és émelgyősön hazuggá a szerelmet. A film alkotói mindkét nehézséggel megbirkóztak. Megbirkóztak, mert realista módon, költői lendülettel, az igazmondás mindig sikerre vezető módszerével dolgoztak. És mert mondandójukat komolyan gondolták. Nem hiányzik stílusokból a finom ironia sem: a kellő pillanatokban távol tudják maguktól tartani hősiüket, és a nézővel együtt mosolyog-

nak rajta. Az a fajta film ez, mint a »Messzi utca«, vagy mint a »Májusi emlékek«. A főhős is onnan ismerős: talán akad, aki emlékszik ennek a végtelenül egyszerű és pátozmentes cseh—szovjet felszabadulási filmnek szovjet katonájára, aki egy tankból kiugorva áldozza életét Prága közepén, a háború utolsó perceiben néhány ijedt polgáremberért. Ebben a szerepben tűnt fel Bikov, aki most is, mint Aljoska valóságos *trouvaille*: minden mozdulata, pillantása, kamaszos mozgása hiteles. Kitűnő a rendezői munka: a tíz kilométereket gyalogló Aljoska felbukkanásai a sorompónál, amint suta mosolyából tudjuk meg, hogy a lány ott áll-e a túloldalon?, a feleségének sokévtizedes házasság után először ajándékot vásárló öreg munkás és az asszony, amint elsírja magát; a sztyepei esték csöndje és magánya. A televízió képernyője sajnos nem mindig tudta érezetni a felvételek levegősségét, nagyvonalúságát és mintha az utolsó pillanatok varázsából is elvett volna valamit: Zinka megjelenése váratlanabban és mesterkéltebben hat, mint mozi-vásznon.

Márkus Éva szinkronrendezésének erényei Aljoska és az öreg nagybácsi hangjának jó ízeiben mutatkoznak meg. (Bodrogi Gyula és Szendrő József.)

NEMESKÜRTY ISTVÁN